

nemzet adta kitüntetése sorát, melyekről e kötet is számot ad.

A kezünkben tartott kötet címe – *Verőfény az esőben* – akár metaforaként is értelmezhető: a napfény és a csapadék létünk meghatározó, éltető elemei. Az emberi életre értelmezve a verőfény a belső tűz, akarat és elszánás, a „gondolj merészet és nagyot / és tedd rá életedet” költői parancsa; az eső pedig az az áldá-

sos életér, lehetőség és biztatás, amely kiteljesedést hozhat az ember számára. Miska Jánosban mindez együtt volt, egységbe tömörült s meghozta, megtermette a maga gyümölcsét.

MISKA JÁNOS: *Verőfény az Esőben*. Budapest, 2018. Püski Kiadó, 381 p.

MÁRIÁS JÓZSEF

Utat mutatni a lét és a semmi között

Szeles Judit *Csomópontok* – gondolati hullámverések egy új kötetéről

„nemde az abc is néha költőinek tűnhet”
(Novalis)

[1. csomó] Szeles Judit költői pályáját a nyolcvanas években kezdte, a debreceni Egyetemi Élet és irodalmi folyóiratok hasábjain. Tagja volt az Alföld Stúdióknak is. A csengeri származású író, költő, magyar-angol szakos tanár sorsa úgy alakult, hogy előbb Debrecenben tanított, majd több mint kétezer kilométerre telepedett le a cívisvárostól: 2003 óta él a svédországi kikötővárosban, Strömstadban.

[2. csomó] 2015-ben jelentkezett először önálló kötetel *Ilyen svéd* címmel a FISZ gondozásában. A kiadvány a skandináv mentalitással ismerteti meg olvasóját, nem egyszer igen hosszú, tárgyilagos témakifejtéssel például a svédek történelmét, ünnepeit, a bevándorlók élethelyezteit stb. illetően. A szerző egy debreceni hírportálnak (Dehír.hu) adott interjújában az „identitáskeresés könyve”-ként aposztrofálta az *Ilyen svéd*-et, amelyről ne feledkezzünk meg: tiszta magyarsággal szól a svédekről.

[3. csomó] A 89. könyvhéten, a JAK-füzetek sorozatának 207. darabjaként látott napvilágot Szeles Judit *Szelextáns* című második verseskönyve, amely már

címével is felhívja magára a figyelmet, és amely máris képes egyszerre kijelölni a kétféle értelmezési síkot: egyrésztől egy hajózási eszközt jelent, amely segíti a hajót a helyes navigálásban, s amint azt látni fogjuk, a szexus szóhangulati rokonságának is van létjogosultsága a kötetben. Az *Ilyen svéd* kimunkált prózaversei után nem éri nagy meglepetés az olvasót: itt is tetten érhető a sok hajótörténeti adalék igen pontos dokumentálása. A kötet nem oszlik ciklusokra, az egész könyv egyetlen homogén prózavers-szerkezetet képvisel.

[4.csomó] A 33 verset tartalmazó kiadvány karcsúsága szöges ellentétben áll gondolati teltségével. Az utazás motívuma végighullámoz a könyvön, miközben a költői én legtöbbször háttérbe szorul: pontosabban, a prózában mindentudó elbeszélő szerepét okosan kihasználva szól a hajókról, a tengerről, a küzdelmes életről, viharos szerelmekről, viharvert szeretőkéről és a halálról is.

[5. csomó] Kettős mottóválasztásával megüti azt az alaphangot, amely aztán az egész kötet hangneméért lesz felelős. A fiatal költő, Kovács Kristóf *Egy útra* (2015) című verséből való az első idézet: „az összes kínos slágerzenéről / te fogsz eszembe jutni, amíg tart bennem”; a második idézet Füst Milán *A feleségem története* (*Störr kapitány feljegyzései*, 1942) című regényéből származik egy piciny változtatással a mondat elején: „A tengerésznek szédülni sohase lehet.” (Eredetileg: „*Mintbogy egy tengerésznek szédülni sohase lehet.*”) A két mottóidézet jól előkészíti a kötet tematikus hálóját, amelybe olykor beleakadhat az olvasó.

[6. csomó] A nyitóvers (*A tengerész kedvese*) első mondata: „Mostanában nagy hajókba vagyok szerelmes” visszaköszön

a hátsó könyvborítón is, azaz a témafelütés és a záróakkord keretbe foglalja a kötetet. Egyazon szöveg-partról vágunk neki a prózaverseknek, s kötünk ki végül. Két hajó: a Christian Radich és a Thorswave nevű hajók részletező leírása olvasható: „Százötvenhat méter hosszú, / huszonkét méter széles és kilenc méter mély, / az öt rakománytérből kettő hűtőtér. / Mindent lehet vele szállítani: / gyümölcsöt, ruhát, edzőcipőt, traktort.” A fenti idézet nem öncélú „magamutogatása” a lírává szelídített prózának (avagy a líra négyesítőzéséről is beszélhetnénk), hanem felmutatása annak, hogyan próbál a költői én a realitás talaján maradván megkapaszkodni a hétköznapokba úgy, hogy közben tudatosan kilúgozza versformává alakított szövegeiből a különféle szóképeket. A trópusok trónfosztása az egész kötet és a Szeles-költészet állandó védjegye. A retorikai alakzatok alól viszont nem talál kibúvót a szerző, sőt: az ismétlés sokféle megnyilvánulási formáját tapasztalhatjuk a kötet végigolvasásakor. Ekkor lehetünk tanúi például annak is, hogy a fentiekben hosszabban idézett sorok húsz oldallal később ugyanúgy visszaköszönnek a *Maputo* című versben. A „nézem” és „látom” lexémák anafora-szerű feltűnésük a szövegben az egy horizontról szemlélődés kétféle aspektusa. A szóismétlések („Zuhan, zuhan”; „távolról / nagyon távolról”) bizonyos ritmust adnak versnek.

[7. csomó] A *Vörös tetőválás* című vershez mottó is tartozik. A latin nyelvű paratextus a 13. századbéli skót Aberdeen Bestiáriumból vett idézet, amely Isten egyik nagy kegyben teremtett madaráról szól. Szeles Judit versének első három szakasza a főnixről értekezik mindig változó pozícióban: hol a „legenda szerint”,

hol bizonyos „eredetű forrás”-ban, hol a „legismertebb leírása szerint” kapunk róla bőséges leírást: „a főnix vörös-arany tollazatú / hím madár / mely élete végén / fahéjágakból fészket épít, / meggyújtja, és vele együtt / porrá ég.” A versezet másik felében a lírai szubjektum azonosulása történik meg a „mitikus tűzmadárral”: „A nagy, vörös tetoválást / újjászületésem alkalmából / két ülésben varrattam a vállamra és a mellkasomra.” Végezetül újra a szövegismétlés alakzatával találkozunk, amelyben visszautalás történik a mottóra is.

[8. csomó] A *Kikötők* azon versek sorába tartozik, amelyekkel már korábban is találkozhatott a tájékozott olvasó a Kult-er (*Tengeri időszámítás, Ecuador*), az Új Nautilus (*Lenyomat*) és a Panno internetes felületein (*Különös ismertetőjegyei, Kikötők, Háborús övezet*). Ezek a szövegek viszont kötetbe kerülésükkel más szöveggörnyezetben méltán erősítik egymást. Ebben a versben filológiai „ínyencség”-re is felfigyelhetünk: az elektronikus folyóirathoz képest három helyen is változtat a szerző a szövegen (akárcsak a *Lenyomat*-ban); ezek közül a legfeltűnőbb a köznyelvi „fenék” felcserélése az alantasabb nyelvi regiszterű „segg” szóra. Egyébként a *Kikötők* szintaktikai szerkezete az „álmodom” lexéma repetíciójával válik hangsúlyossá.

[9. csomó] A nagyítás és kicsinyítés alakzatára a legjobb példát a *Christina* című versben találhatjuk: „egyes hajóorrfigurák olyan méretűre nőttek, / hogy jelenlétük nagyban befolyásolta / a hajó kormányozhatóságát. // Ez végül oda vezetett, hogy a 18. századra / a hajóorrfigurák egyre kisebbek lettek, / majd a vitorlás hajók térvesztésével lassan eltűntek.” Az oppozícióra az *Eső* című versben szemantikai ellentétet fedezhetünk

fel (tűz-víz). Ugyanebben a prózaversben találkozhatunk szójátékkal is: „valahol zátonyra fut a beszélgetés”. A szójátékok a költő nyelvi leleményességére példák: „tengernyi pénz” (*Háborús övezet*); „A svéd elhallgatás és a norvég elhallás között / erdős részek követik végig az úton.” (*Strömstad és Sarpsborg között*); „és egy üveg Bacardi után édes a mindegy” (*Szamba és bossa nova között*).

[10. csomó] A kötetről sok minden elmondható, kivéve azt, hogy a líraiság hangneme érzékelhető lenne benne. Kivételt talán a *Szelídítés* mutat: „finoman simogatni, / és simogatva lenni”; „hogyan lehet kalácsot enni, / vagy könnyeket felcsókolni”. A hat költői kérdésből szerveződő szöveg érzékiségében is egyediséget hordoz: „A szúrós borostát az arcodon / hogyan lehet elviselni / a szeméremajkon?” Még talán három szövegpéldát találhatunk a prózaverssek ástilizálására: „Mind megfeneklettek az emlékezés zátonyán.” (*Eltávolodás*); „Te a hallgatás és a beszéd között hajózol.” (*Eső*); „Zátonyra futok, léket kapok, / és a segítség talán túl messze van.” (*Távolodás, lassan*)

[11. csomó] A szövegkeretezés is, ha nem is gyakori, de hangsúlyos kohéziós formát eredményez: a nyitósorról már szóltunk; az *Ecuador*-ban: „Te csak az egyik lábadat rakhatod fel...” és a zárlatban: „az egyik lábad az asztalon”, vagy a „Lefeküdnél vele. De újragondolod” nyitó- és záró sorai (*Lefeküdnél vele*).

[12. csomó] Szólnunk kell még két olyan vándormotívumról, amelyeknek igen gyakori szerepeltetése egyfajta kohéziós hálóban tartja az amúgy parttalannak induló kötetet: Terjének a raktér átalakítása közbeni halálos zuhanása és a Bacardi, mely át-meg átítatja a versszöveget. Terje halálának felemlegetése az elmúlás

toposzához közelítené a szöveghelyeket, de a lírai aposztrophé nem engedi meg az érzelmi túláradást ezen a síkon sem. A Bacardi vedelése viszont nemcsak az álomba merülés eszköze, hanem a túlélés is, egyszóval az élet(kedv)é.

[13. csomó] A kötet záró verse, a *Sze-relmes vers*, astrófikus szerkezetével is egy masszív zárlatot sugall. Az én-te viszony jelenléte a vers végére válik nyilvánvaló kijelentéssé: „Kimondhatatlanul szeretsz. Rettenetesen szeretlek.” Majd a Bergesen Hajótársaság tankerei mint „a hét tenger legmocskosabb királynői” kerülnek felsorolásra, amelyek nőneműségükkel a féltékenységek árca mögött leledzenek.

[14. csomó] „Elég a tudat, / hogy van egy kikötő, / ahová mindig hazatérhe-

tek” – fogalmaz Szeles Judit *Kikötő* című versében, amely extrarövidségével (mindössze hat sor) is felhívja magára a figyelmet. Azt gondoljuk, Strömstad és Debrecen között eltörpülnek a kilométerek, ha egy svédországi magyar ilyen híven őrzi anyanyelvét, sőt, mi több, alkotásra is használni tudja azt. Nem gondolnánk, hogy a Szeptánsal lehorgonyozna az irodalom tengerén. A szeptáns szögmérő kímérnek, megmérnek, lemérnek, felmérnek. A *Szeptáns* is képes utat mutatni a lét és a semmi között, a hajóimádaton túl a líra négyeszőgésítésével.

SZELES JUDIT: *Szeptáns*. Budapest, 2018. JAK-Magvető Kiadó, 84 p.

LAJTOS NÓRA

A szakrális költészet karizmatikus virrasztója

Rorate – Kelemen Erzsébet új versei

„Hallgassátok meg, amit az Úr mond”. Kelemen Erzsébet költészetéről, értekező és szép prózájáról, drámáiról is eszembe ötlök Lukács Evangéliumából a 17/11 idézett kezdete. Az érett, kiforrott értékeket felmutató, immár húsz önálló kötethez közelítő eddigi életmű arra int bennünket, hogy törekedjünk az univerzalitás felé. E törekvés egyik leghitelesebb módja, hogy saját mohó kívánságaink túlhangsúlyozása helyett az Istenhez kiáltó szándék legyen életutunk és alkotásaink vezérfonala.

Ahogy Kelemen Erzsébet korábbi kötetcímei, az *Engedj Uram házád közelébe* (1994), a *Getszemáni magány* című Teleki Pál-dráma

